

EUSKAL IDAZLEAK UMEZURTZ

J.S.M.

Egan-en 1986ko 5-6 zenbakiaren atarikitzat Galiziako Ihardunaldietako txosten eta erabakiak aurkeztu genituen. Andu Lertxundi-ren kezka edo 1985eko 3-4 eta 5-6 zenbakietarikoetan Bernardo Atxagak, zein guk agertuak; azken batean, antzerakoak dira. Orduango bezala, orain ere, badakigu euskal literaturgintzarako arazoak berez direla oso nekezak eta konplexoak, idazleek ez dutela beren interesen aldera jokatu ahal izateko aukera gehiegirik guerean ere, hedapen urridun hizkuntzak berengan dituzten eragozpen larri guziak leporatuak dituztenez.

Euskal Idazleen Elkartea sortzeaz baganeukan esperantza pixkabat, baina bere lehen helburuetarik desbideraturik ikusten dugu, agintariek administrazioaren lepora hartu nahian. Mokaðu ederra arranotzat dabilzanentzat, gaurko egoeran etxebarnetik begiratur. Gainerakoan, herbestera begira —barnetikoa antolatu baino lehen—, ihardunaldiak han, antologi ahulak hemen, hizkuntz erakusketan mixeria agerraraziz, azalezko itxuran han-hemenka... Kanpo-larrosa, etxe-kardo eta, era batzutan nork daki ez ote gabiltzan, auzoetan uso, etxean otso. Ekintza horietan, lehenagoko denboretan, edonor sartzen ginen, babestuko zuen erakunderik ezaz. Gaur ordea, erakundeei, dagokiena betetzea eskatu behar zaie, hizkuntza eta hizkuntzari erasten zaion literaturgintza gure herriaren ondarea edo edukina direla ulertarazi arte. Horiek gabe ez dugula nortasunik, eta nortasunik gabe ezta ere politikazko arrazoirik, euskaldungoa jatortasuntzat harturik oinarritzen dugunontza.

Euskal idazleek bide luzea garatu beharra dute eskubiderik tipie-
nen jabe egiteko. Jaurlaritzaren politikak inprimategi industria lagun-
tzen du, argitaletxeen bidez. Behin eta berriz eskatu beharko zaio berak
subentzionatzen dituen argitaratzeileei autoreekin hitzarmenak (kontra-
tuak) eginaraztea, laguntza horiek lortu nahi baldin badituzte. Ez da as-
ko eskatzea. Bestalde, euskarazko argitalpenen tiradak hain tipiak
izanik, edizio numeratuak egitea; hori guti kostatzen denez gero, eta
bai egile eta bai jaurlaritzari kontrolerako lagungarri zaionez. Tranpa
egiten duenari gehiago laguntzarik ez emateko meatxuak erraztuko lu-
ke legezko dena betetzea. Oraingo era honetan ematen diren laguntzat
euskal idazlearen kaltetan direnez gero, literaturaren eragina motel-
tzen bai dute. Gainera, euskarazko liburuak argitaratzeko, laguntza ho-
rrek ez du begiratzen: itzulpena eta sorketaren berezuntasuna, ezta ere
berargitalpena eta lehen argitalpena. Beraz, ez du literaturgintza era
egokiz bultzatzen, bai ordea traba eta nahasmena sortzen. Zergatik? Ba
dirudi inprimategiari laguntza emateko soilik pentsatua dela eta berdin
zaiela sorketa zein itzulpena edo berargitalpena; berdin, itzulpen txarra
edo ona, bizi den idazlea edo zendua.

Bitartean, idazleak, diru iturriren bat lortu nahirik, sariketetara.
Egunero loteriara jokatu beharra. Zortearen zorira begira egon behar
ote da bere izate jatorrak bereizten duen herriaren idazle jatorra? Non
da ondarearekiko ikuspena?

A! Baina, egunkariak ere, noizik behinean, herriko jaiak direlako
eta abar, handik edo hemendik harturiko artikulua edo ipui argitaratuko
diote, ohorea janaritzat eskainiz. Zeren, jakina da, ba, letrak ogibidetzat
dituzten horiek literatoei ez dietela ezer opa, ez dirurik, batzutan, ez eta
ere jabetzarik; zabalkundeko mesedea egiten duten ustetan, itxura
onezko lapurketa eginaz. Santo Tomas, zaindaria handia, ikus eta sinets!

Nor ote da euskal idazleetan egileei eskubidez tokatzen zaien le-
gezko den salmenten % 10 gutiengo hori jasotzen duenik? Hortik ikus
zein urruti gauden bizi diren idazleen lanak, hilenenak eta itzultzailee-
nak, behar duten mailaketa jartzetik. Era berean, lehen argitalpenak eta
berargitalpenak mailakatzetik. Edizio zenbakituak eskatu? Hori txora-
keria! Zertarako, argitaratzeileen jokaera garbia ez dena eta inprimate-
gi industriaren kaltetan baldin bada?

Horregatik, gaur egun, euskal idazlerik gehienek inprimategi froga
zuzenketak erosten duen denboraren baliorik adina ere ez dute kobra-
tzen beren lan guziagatik, eta inork ere ez linotipista edo inprimategiko
konposatzaileak adina. Xelebrea ez ote liburu sortzaileak traskribatzaile-

leak adina ez kobratzea? Nola nahi dugu gure hizkuntzak hain beha-
rezko duen edukina suspertzea?

Guzi hori guti balitz, hau xelebrekeria!, oraindik "licencia fiscal"
eskatuko zaio inoiz edo behin irrati edo egunkari baterako lantxoren
bat eskatzen zaionean, diru iturri sendoen entresako lana balitza be-
zala.

Bestalde, baita ere, esan zaigu irrati eta telebistarako gidoigintzan
ez dakitelako ez zaiela lanik eskatzen. Egoera horretan, herbesteetara
"royalti"ak ordaintzea hobe. Baina, kulturaz zerbait dakiten ustetan
dauden jaun horiek noiz ohartuko ote dira urteetako ekintzan egiten de-
la idazle, eta gidoigile izateko aski dela hamabost eguneko ihardunaldia?

Kontraesan horiek berrikustean, argi dago euskal idazleentzat
plangintza seriorik eza gure erakundeen aldetik; egungo idazleak Lur-
desko mirakuluekin sinesten ez duten garaian. Hori hola delarik, ira-
kurle, ulergarri deritzagu herbestean ate joka hastea; zeren euskal
idazleak, gauza batez daude ziur, eta hori aitortu beharrean aurkitzen
naiz: kanpotik hartu beharko dutela barruan ukatzen zaien itzala.